

FI lausuntopyyntö VV

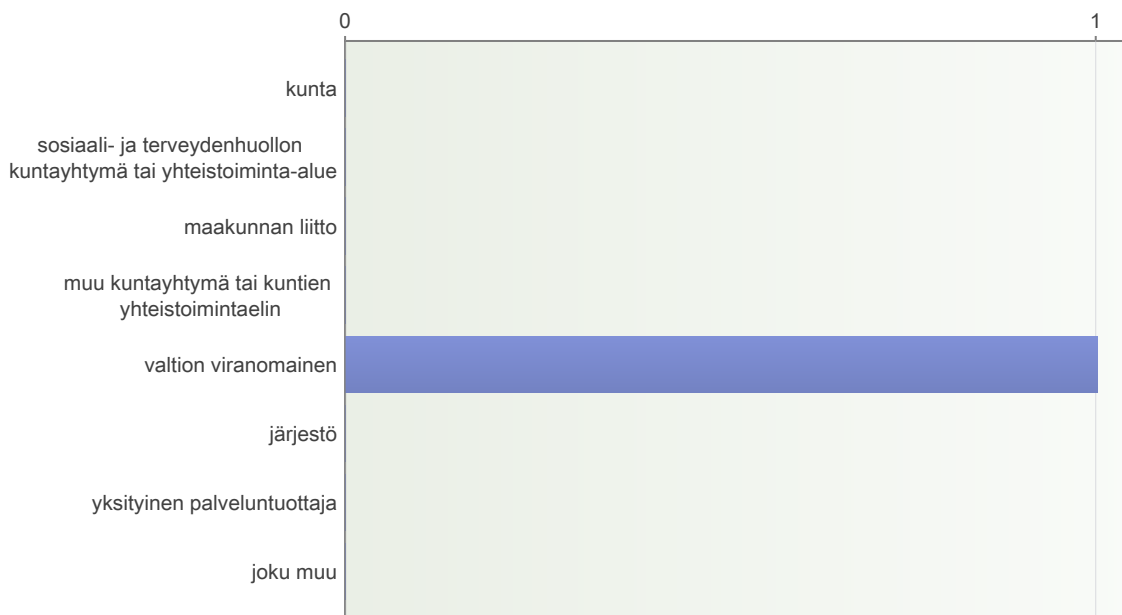
1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot	Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen	Esittelijäneuvos Håkan Stoor	hakan.stoor@eduskunta.fi	28.3.2017	

2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Ei vastauksia.

4. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Rahoitusvastuun siirtymisen maakuntatasolle voidaan sinänsä arvioida parantavan palveluiden saatavuutta. Asiakkaiden valinnanvapauden voidaan kuitenkin arvioida lisääntyvän etupäässä siellä, missä on riittävät edellytykset markkinaehtoiselle toiminnalle. Muilla alueilla palveluiden tarjonta saattaa jäädä maakunnan itse järjestämien palveluiden varaan. Näin todetaan myös ehdotuksen vaikutusarviointia koskevissa jaksoissa (4.2.6 Aluekehitysvaikutukset, s. 66 ja 4.3.5 Vaikutukset kotitalouksien asemaan ja talouteen, s. 75).

Yhdyn lausuntopyynnön liitteenä olevassa uudistuksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestyskysymyksiä käsittelevässä muistiossa (jatkossa säätämisyjärjestysmuistio) olevaan arvioon, jonka mukaan suoran valinnan palveluiden saatavuus ja pääsy palveluihin eivät saa jäädä riippumaan vain siitä, kuinka hyvin markkinaperusteista tuotantoa on kyseiselle alueelle syntynyt.

Perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle säädetty turvaamisvelvoite edellyttää, että lainsäädännöstä on selvästi käytävä ilmi, että maakunnan tulee järjestää sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut siinäkin tilanteessa, että maakunnassa ei ole markkinapohjaista tarjontaa.

5. 2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Ei vastauksia.

6. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Suoran valinnan palveluiden valintamahdollisuus sekä maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti lisäävät sinänsä asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia. Ehdotuksessa ei mielestäni kuitenkaan ole kiinnitetty riittävästi huomiota asiakkaan oikeussuojaan tilanteeseen, jossa hän ei saa hakemiaan palveluita.

Suoran valinnan palvelut

Suoran valinnan palveluiden antamisesta huolehtivat sote-keskukset ja suun terveydenhuollon yksiköt. Säätämisyjärjestysmuistiossa todetaan (s. 5), että perustuslain esitöiden tai perustuslakivaliokunnan aiemman tulkintakäytännön valossa ei ole yksiselitteistä, onko näiden tehtävien siirrossa näille yksiköille kaikilta osin kyse julkisista hallintotehtävistä ja sisältyykö niihin julkisen vallan käyttöä.

Yhdyn maakuntalakiuudistuksen hallituksen esityksessä (15/2017 vp, s. 666) olevaan arvioon, jonka mukaan perustuslain 19 §:ssä tarkoitettujen sosiaali- ja terveystaloudellisten palveluiden järjestäminen ja tuottaminen ovat julkisia hallintotehtäviä ja että ainakin itsenäistä potilaan tai asiakkaan palvelutarpeen arviointia sisältävät tehtävät ja siihen liittyvä toiminta on ymmärrettävissä julkisena hallintotehtävänä ja mahdollisesti myös julkisen vallan käyttönä.

PL 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla ja vain, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Asiakkaan oikeusturvaa käsitellään lausuntopyynnön liitteenä olevassa muutoksenhakusäännöksiä koskevassa muistiossa (jatkossa muutoksenhakumuistio). Sen mukaan muutoksenhakusäännöksiä on tarkoitus tarkentaa lausuntokierroksen aikana yhteistyössä oikeusministeriön kanssa. Asiakkaan oikeudesta hakea muutosta sote-keskuksen tekemään päätökseen koskien lyhytaikaisen tai tilapäisen sosiaalipalvelun antamista (lakiluonnoksen 15 § 3 momentti 2 kohta) säädettäisiin muistion mukaan sosiaalihuoltolaissa.

Toisaalta ehdotuksen yleisperusteluissa (s. 96) todetaan: ”Toisaalta päätöksenteosta luopuminen ja suoran valinnan palvelun sosiaalihuollon toiminnan tulkitseminen tosiasialliseksi toiminnaksi terveydenhuollon tapaan yhdenmukaistaisi toimintakäytäntöjä terveydenhuollon kanssa ja vähentäisi hallinnollista työtä”.

PL 124 §:ssä mainittu asiakkaan oikeusturva edellyttää, että hänellä on käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot. Tämän vuoksi pidän tärkeänä, että asiakkaan muutoksenhakuoikeus säilyy sosiaalihuoltoa koskevissa ratkaisuissa.

Suurin osa sote-keskuksen palveluista olisivat kuitenkin terveydenhuoltoa. Terveydenhuoltoa koskeviin hoitopäätöksiin ei voi hakea muutosta valittamalla. Oikeuskäytännön mukaan potilas voi kuitenkin saattaa kysymyksen kunnan järjestämisvelvollisuudesta hallinto-oikeus tutkittavaksi hallintoriitamenettelyssä. Ehdotuksessa ei ole pohdittu sitä, soveltuuko hallintoriitamenettely käytettäväksi myös suoran valinnan palveluiden yhteydessä vai tarvitaanko siihen jokin muu oikeussuojakeino.

Mielestäni asiakkaan käytössä tulisi myös olla joustava menettely, jolla hän voi saattaa asian käsiteltäväksi maakunnassa, jos hän kokee, ettei saa tarpeensa edellyttämiä palveluja. Kuten sääätämisyjärjestysmuistiossa todetaan, on kantelumenettely sinänsä käytettävissä myös ilman erityisiä säännöksiä. Erillinen oikaisu- tai muistustyyppinen menettely, saattaisi kuitenkin helpottaa oikeussuojakeinon käyttöä ja siten lisätä sen tehokkuutta.

Maksuseteli

Muutoksenhakumuistiossa todetaan, että on vielä erikseen ratkaistava, voiko asiakas hakea muutosta sote-keskuksen päätökseen olla antamatta asiakkaalle maksuseteliä. ”Jos sote-keskukselle jää harkintaa asiassa, tulisi asiakkaalla oikeusministeriön näkemyksen mukaan olla mahdollisuus oikeusturvaan. Toinen vaihtoehto voisi olla säätää tarkemmin tai määritellä, mitä ovat ”palvelukokonaisuuksiin kuuluvat sellaiset yksittäiset toimenpiteet ja palvelut, jotka ovat palvelukokonaisuuden itsenäisiä osakokonaisuuksia”.

Muutoksenhakuoikeus ei mielestäni ole tarkemman sääntelyn vaihtoehto, vaan olennainen osa asiakkaan oikeusturvaa siinä tapauksessa, että asiakkaalla ja suoran palvelun tuottajalla on erilainen käsitys maksusetelin antamisen edellytyksistä.

Mielestäni sosiaalipalveluissa maksuseteliä koskevan päätöksen tulee olla valituskelpoinen samalla tavalla kuin muut sosiaalipalvelua koskevat päätökset. Nähdäkseni myös maksusetelipalveluja tuottava yhteisö suorittaa julkista hallintotehtävää, jonka antaminen yksityiselle ei saa vaarantaa asiakkaan oikeusturvaa.

Terveydenhuollossa maksusetelin antaminen rinnastuu mielestäni maksusitoumuksen antamiseen. Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on katsottu, että maksusitoumuksen epääminen ei täysin rinnastu tavanomaiseen hoitopäätökseen, vaan se muistuttaa eräiltä osin hallintoasian käsittelyä. Vaikka maksusitoumuksen epäämisestä ei voi valittaa, potilas voi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan saattaa kysymyksen kunnan velvollisuudesta järjestää lääkinnällistä kuntoutusta hallinto-oikeuden tutkittavaksi hallintoriitamenettelyssä hallintolainkäyttölain 69 §:n nojalla. Kirjallisella ja hallintolain edellyttämällä tavalla perustellulla päätöksellä on potilaalle merkitystä hänen arvioidessaan niitä oikeusturvakeinoja, joita hänellä on käytössään ja joihin hän haluaa turvautua maksusitoumuksen epäämisen vuoksi (päätös 11.11.2015, dnro 5341/4/14, www.oikeusasiamies.fi).

Tämän vuoksi korostan, että asiakkaan oikeuksien turvaamiseksi säädetään riittävät menettelylliset takeet myös silloin, kun maksuseteli annetaan osana asiakkaan terveydenhuoltoa. Viittaan edellä esittämäni asian saattamisesta käsiteltäväksi maakunnassa.

7. 3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Ei vastauksia.

8. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiluonnoksen 11 §:n 1 momentin mukaan itsemääräämiskyvottoman henkilön palveluntuottaja on selvitettävä yhteistyössä henkilön asiakas- ja potilaslaisissa tarkoitetun edustajan kanssa (laillinen edustaja, lähiomainen, läheinen). Säännöksestä ei käy ilmi, kenen kanssa asiakkaan edustaja selvittää asiaa ”yhteistyössä”.

Potilas- ja asiakaslain säännökset on laadittu tilannetta varten, jossa asiakkaan palveluista päätetään (jo) tiedossa olevan palveluntuottajan kanssa. Nähdäkseni näiden säännösten soveltuvuutta palveluntuottajan valintaan tulee vielä harkita. On myös epäselvää, mikä on 11 §:n suhde ehdotettuihin päätöksenteon tukemista koskeviin säännöksiin (ks. jäljempänä, vastaus kysymykseen 12).

Lakiluonnoksen 12 §:n 2 momentin mukaan asiakkaalla olisi pääsääntöisesti oikeus valita hoitopaikka myös silloin, kun hoito annetaan hänen tahdostaan riippumatta. Perustelujen mukaan säännös koskisi kaikkia tahdosta riippumattoman hoidon tilanteita (mielenterveyslaki, päihdehuoltolaki tartuntatautilaki, kehitysvammalaki ja lastensuojelulaki).

Mielestäni asiakkaan valinnanvapauden merkitystä ja toteutumisen mahdollisuuksia tulisi selvittää yksityiskohtaisemmin kunkin asiakasryhmän osalta. On otettava huomioon, että tahdosta riippumattomaan hoitoon turvaudutaan nimenomaan niissä tilanteissa, joissa asiakas ei kykene arvioimaan omaa etuaan. Jako tahdosta riippumattomaan ja vapaaehtoiseen hoitoon on mielestäni myös liian kaavamainen. Esimerkiksi silloin, kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle lastensuojelulain mukaisena avohuollon tukitoimena, saattaa olla välttämätöntä, että viranomainen voi päättää sijoituspaikasta lapsen edun mukaisesti. Vastaavia tilanteita saattaa esiintyä myös muissa sosiaalipalveluissa.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

Ei vastauksia.

10. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiehdotuksen 42 §:n 6 momentin mukaan suoraan valinnan palvelun tuottajan on ohjattava asiakasta hakeutumaan palvelutarpeen arviointia varten maakunnan liikelaitokseen, jos ”ilmenee tarvetta muihin palveluihin, kuin suoraan valinnan palvelun tuottajan vastuulla oleviin palveluihin”.

Kiinnitän huomiota siihen, että ehdotuksessa ei käsitellä tilannetta, jossa suoran palvelun tuottajalla ja liikelaitoksella on edellä mainitun arvioinnin jälkeen eri näkemys siitä, kenen velvollisuus on tuottaa asiakkaan palvelut.

11. 5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Ei vastauksia.

12. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

13. 6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Ei vastauksia.

14. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

15. 7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

Ei vastauksia.

16. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

17. 8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvakuista. 8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiöitettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

Ei vastauksia.

18. Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Ei vastauksia.

19. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiehdotuksen 15 §:n sisältää monia avoimia käsitteitä: "palvelukokonaisuus", "yleiset oireet", "yleiset sairaudet", "tavanomaiset pitkäaikaisairaudet". Yhdyn lakiluonnoksen sivulla 6 olevaan toteamukseen, jonka mukaan näiden käsitteiden sisältöä on tarpeen tarkentaa jatkovalmistelussa ja siihen, että maakunnan harkintavaltaa säännöksen 3 momentin mukaisessa päätöksenteossa on syytä täsmentää.

20. 8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Ei vastauksia.

21. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- 17 §:n 1 momentin mukaan suoran valinnan palvelun tuottajan olisi annettava asiakkaalle maksusetelin avulla mahdollisuus valita palvelun tuottaja suoran valinnan palvelukokonaisuuksiin kuuluvissa sellaisissa yksittäisissä toimenpiteissä ja palveluissa, jotka ovat palvelukokonaisuuden itsenäisiä osakokonaisuuksia. Samoin palvelun tuottaja voisi menetellä silloin, jos palvelun tuottaja ei itse tuota jotakin suoran valinnan palveluihin kuuluvaa, asiakkaan tarpeen mukaista palvelua.

Perustelujen mukaan osakokonaisuuksilla tarkoitettaisiin esimerkiksi erityistyöntekijöiden (muun muassa puheterapeutit, ravitsemusterapeutit, jalkojenhoitajat, psykologit, erikoislääkärit) palveluja sekä esimerkiksi laboratorio- ja kuvantamispalveluja. Näihin palveluihin sosiaali- ja terveystieteiden tulisi myöntää maksuseteli, vaikka suoran valinnan palvelun tuottaja tarjoaisi näitä palveluja myös omana tuotantonaan.

Pidän ongelmallisena sitä, että maakunnalla ei ole mahdollisuutta asettaa maakunnan alueella toimiville maksusetelipalveluiden tuottajille sellaisia palveluiden laatua, voimavaroja, saatavuutta ja palveluketjuja koskevia ehtoja, joita se lain 31 §:n mukaan voi asettaa suoran valinnan palveluiden tuottajille.

22. 8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

Ei vastauksia.

23. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Ehdotuksen 17 §:n 2 momentin mukaan suoran valinnan palvelun tuottajalla säilyy kokonaisvastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta sekä palvelujen laadusta ja vaikuttavuudesta myös silloin, kun asiakas käyttää mahdollisuutta valita palvelun tuottaja maksusetelillä.

Mielestäni suoran valinnan palvelun tuottaja ei voi olla vastuussa maksusetelillä hankittavien palveluiden laadusta ja vaikuttavuudesta, jos se ei voi vaikuttaa palvelun tuottajan valintaan tai sen toimintaan.

24. 8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Ei vastauksia.

25. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiehdotuksen 17 §:n mukaan suoran palvelun tuottajan ”on annettava” asiakkaalle maksuseteli säännöksessä tarkoitettussa tilanteessa (palvelukokonaisuuksiin kuuluvat ”itsenäiset osakokonaisuudet”, kuten terapiat, laboratorio- ja kuvantamispalvelut). Jos asiakas kieltäytyy, palvelu on järjestettävä muulla tavoin, jolla perusteluiden mukaan tarkoitetaan palvelun antajan omaa tuotantoa tai ostopalvelua.

Säännös näyttää siten antavan asiakkaalle oikeuden saada halutessaan maksuseteli, jos edellä mainitut edellytykset täyttyvät. Oikeuden toteuttaminen edellyttää kuitenkin, että hänellä on erimielisyystapauksissa käytössään tehokas oikeussuojakeino. On otettava huomioon, että asiakas ei vuoden aikana yleensä voi vaihtaa suoran valinnan palvelun tuottajaa. Viittaa edellä kysymykseen 2 antamaani vastaukseen, jossa olen käsitellyt muutoksenhakua maksuseteliä koskevaan päätökseen.

Maksusetelipalvelun tuottaja antaa maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvia sosiaali- ja terveystalvveluja. Ehdotuksen mukaan tässä toiminnassa ei kuitenkaan, toisin kuin suoran valinnan palveluissa, tarvitsisi noudattaa hallinnon yleislakeja eikä palveluja tuotettaisi virkavastuulla.

Säätämijärjestysmuistion mukaan (s. 12) lakiehdotuksen 17 § jättää epäselväksi sen, siirtyisikö maksusetelin tarkoittaman palvelun tuottajille PL 124 §:n tarkoittamia tehtäviä.

Pidän tärkeänä, että maksusetelituottajan asemaa selvittää tarkemmin PL 124 §:n ja hallinnon yleislakien soveltumisen kannalta.

26. 9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

Ei vastauksia.

27. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

28. 10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Ei vastauksia.

29. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Muutoksenhakumuiston mukaan asiakassetelin 22 §:n mukaiseen päätökseen asiakassetelin antamisesta tai epäämisestä ei olisi valitusoikeutta.

Viitataan edellä kysymykseen 2 antamaani maksuseteliä koskevaan vastaukseen.

30. 10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Ei vastauksia.

31. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

32. 10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

Ei vastauksia.

33. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunnan ja asiakassetelipalvelun tuottajan välille ei synny suoraa sopimussuhdetta. Nähdäkseni maakunnalla pitäisi olla mahdollisuus asettaa palvelun tuottajille sellaisia palveluiden laatua, voimavaroja, saatavuutta ja palveluketjuja koskevia ehtoja, joita se lain 31 §:n mukaan voi asettaa suoraan valinnan palveluiden tuottajille.

34. 11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Ei vastauksia.

35. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiehdotuksen 24§:n mukaan maakunnalla olisi velvollisuus tarjota henkilökohtaista budjettia iäkkäille ja vammaisille henkilöille, joilla on pitkäaikaista, jatkuvaa ja laajaalaista eli useita erilaisia palvelujen, tuen ja avun tarvetta ja jotka pystyvät joko itse tai tuettuna suunnittelemaan oman palvelukokonaisuutensa.

Lakiehdotuksen 6 luvun säännösten perusteluiden mukaan henkilökohtainen budjetti on rahasumma tai maksusitoumus, joka on tarkoitettu henkilön palvelujen ja tuen eli palvelukokonaisuuksien yksilölliseen järjestämiseen. Henkilökohtainen budjetti muodostetaan henkilön tarpeiden ja toiveiden sekä tuen ja palvelujen kustannusten pohjalta sekä asiakkaalle maakunnan liikelaitoksessa tehtävän palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman perusteella.

Asiakkaalle olisi myönnettävä henkilökohtainen budjetti, jos hänellä palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman mukaan on jatkuvaa tuen ja avun tarvetta ja asiakas voisi joko itse tai tuettuna suunnitella ja hallinnoida omaa palvelukokonaisuuttaan. Budjetin piirissä olevat palvelut olisi kuitenkin ainakin alkuvaiheessa mahdollista rajata asiakassuunnitelmassa mainittuihin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä niihin palveluihin, jotka erikseen sisällytetään asiakassuunnitelmaan, esimerkiksi kuljetuspalvelut. Budjettia voisi käyttää vain muissa kuin suoran valinnan palveluihin kuuluvissa palveluissa.

Asiakkaille tehtäisiin henkilökohtainen päätös budjetin määrästä (yksi päätös, palvelukohtaisia päätöksiä ei tarvittaisi). Päätökseen voisi hakea valittamalla muutosta hallintolainkäyttölain mukaisesti.

Henkilökohtaista budjettia olisi tarvittaessa tarkistettava. Myös henkilökohtaisen budjetin tarkistamista koskevaan päätökseen voisi hakea valittamalla muutosta hallintolainkäyttölain mukaisesti.

Pidän henkilökohtaisen budjetin järjestelmää myönteisenä uudistuksena vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden lisäämiseksi. Kiinnitän kuitenkin huomiota siihen, että maakunnan olisi heti lain voimaan tultua sovellettava säännöksiä hyvin laajaan asiakaskuntaan ja hyvin erilaisiin palveluihin. Mielestäni järjestelmän käyttöönotto olisi syytä toteuttaa vaiheittain sen mukaan kuin järjestelmän toimivuudesta saadaan kokemuksia.

36. 12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko).

Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

Ei vastauksia.

37. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Potilas- ja asiakaslakiin ehdotettujen säännösten mukaan päätöksenteossa tukevan henkilön tehtävänä on selvittää asiakkaalle, jonka itsemääräämiskyky on alentunut, tämän käytettävissä olevat sosiaalihuollon/terveydenhuollon eri vaihtoehdot ja niiden vaikutukset siten, että asiakas ne riittävästi ymmärtää sekä auttaa häntä tämän tahdon muodostamisessa ja sen ilmaisemisessa niin, että asiakkaan saamat palvelut vastaavat tämän tahtoa. Päätöksenteossa tukeva henkilö ei tee päätöksiä asiakkaan puolesta.

Maakunta tekisi päätöksen asiakkaan tukemista ja asia voisi tulla vireille asiakkaan, tämän edustajan, omaisen, läheisen tai hänen palveluistaan vastaavan henkilön aloitteesta.

Perusteluiden mukaan asiakkaalle voitaisiin nimetä joko yksi tai useampi päätöksenteossa tukeva henkilö. Tukihenkilöt voisivat olla omaisten ja läheisten lisäksi esimerkiksi järjestöissä toimivat vapaaehtoistyöntekijät. Tehtävään nimettävä henkilö ei saisi olla palvelus- tai toimeksiantosuhteessa palvelujen järjestäjään tai tuottajaan, mutta maakunnat voisivat vastavuoroisesti osoittaa toisilleen työntekijöitä käytettäväksi tähän tehtävään. Jos asiakas olisi itse nimennyt henkilön, jonka hän haluaisi tukevan päätöksentekoaan, henkilö olisi pääsääntöisesti hyväksyttävä tehtävään.

Tuettua päätöksentekoa koskevan järjestelmän luominen on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimuksen mukaista. Sopimuksen 12 artiklan 3 kohdan mukaan sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet järjestääkseen vammaisten henkilöiden saataville tuen, jota he mahdollisesti tarvitsevat oikeudellista kelpoisuuttaan käyttäessään. Kohta velvoittaa sopimusvaltioita luomaan järjestelmän, jolla mahdollistetaan vammaisen henkilön päätöksenteon tukeminen (HE 284/2014 vp, s. 43).

Pidän kuitenkin ehdotettua sääntelyä ongelmallisena. Se johtuu siitä, että säännösten suhdetta asiakas- ja potilaslain nykyisiin asiakkaan ja potilaan edustamista koskeviin säännöksiin ei ole selvitetty (asiakaslain 9 §:n ja potilaslain 6 §). On otettava huomioon, että myös näiden säännösten osoittamien edustajien ensisijaisena tehtävänä on auttaa asiakkaan tai potilaan oman tahdon selvittämisessä. Nähdäkseni asiakasta tai potilasta

tukevien ja häntä edustavien henkilöiden tehtävien välinen raja jäisi epäselväksi ja asiakkaan tai potilaan puolesta esiintyvien henkilöiden potentiaalinen lukumäärä voisi kasvaa suureksi.

Mielestäni ehdotuksen suhdetta potilas- ja asiakaslakiin sekä holhoustoimilain mukaiseen edunvalvontaan olisi siis arvioitava tarkemmin. Arvioinnissa voisi hyödyntää myös palveluohjauksesta saatuja kokemuksia (Vammaispalveluiden käsikirja, www.thl.fi).

Kiinnitän huomiota myös siihen, että ehdotuksen mukaan tuetun päätöksenteon tarpeesta ilmoittaneella henkilöllä olisi oikeus hakea muutosta maakunnan päätökseen päätöksenteossa tukevasta henkilöstä. Valitusoikeuden antaminen ilmoittajalle ei liene tarkoituksenmukaista silloin, jos hän on palvelussuhteessa maakuntaan.

38. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Ei vastauksia.

39. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

40. 13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Ei vastauksia.

41. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

42. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Ei vastauksia.

43. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

44. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista. 15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

Ei vastauksia.

45. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

46. 15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Ei vastauksia.

47. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

48. 16. Lakiluonnoksen 11 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Ei vastauksia.

49. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

50. 17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Ei vastauksia.

51. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

52. 18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

Ei vastauksia.

53. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

54. 18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

Ei vastauksia.

55. Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Ei vastauksia.

56. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

57. 19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Ei vastauksia.

58. 20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

Ei vastauksia.

59. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

60. 21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Ei vastauksia.

61. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

62. 22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

- Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Julkisen tehtävän käsite omaksuttiin aikoinaan laillisuusvalvojen toimivaltasäännöksiin hyvin pitkälti samoin argumentein kuin julkisen hallintotehtävän käsite sittemmin perustuslain 124 §:ään. Viime kädessä haluttiin estää laillisuusvalvojen toimivallan kaventuminen sen johdosta, että viranomaisille perinteisesti kuuluneita tehtäviä oli alettu enenevässä määrin siirtää yksityisten hoidettaviksi.

Yksityisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tuottajien on katsottu suorittavan julkista tehtävää silloin, kun ne tuottavat palveluitaan viranomaisen toimeksiannosta ostopalveluna tai maksuseteliä vastaan. Sen sijaan yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon valvonta ei kuulu oikeusasiamiehen toimivaltaan.

Maakunnan viranomaiset, mukaan lukien maakunnan liikelaitos, kuuluvat jo viranomaisluonteensa vuoksi laillisuusvalvonnan piiriin. Aikaisemman käytännön perusteella on myös selvää, että maakunnan hyväksymät ja rahoittamat suoran valinnan palveluiden tuottajat kuuluvat oikeusasiamiehen valvontaan. Sen sijaan maksu- ja palvelusetelipalvelujen tuottajien kuuluminen laillisuusvalvonnan piiriin on tulkinnanvaraista etenkin sen vuoksi, että jatkovalmistelussa on tarkoitus tarkemmin selvittää, onko kysymys julkisen hallintotehtävän hoitamisesta. Mielestäni näin tulisi olla.

Toiminnan katsominen julkiseksi hallintotehtäväksi ei kuitenkaan ole ratkaisevaa oikeusasiamiehen toimivallan määräytymisen kannalta. Ratkaisulla on kuitenkin merkitystä laillisuusvalvonnan sisältöön, koska hallinnon yleislakien soveltamaisalasäännökset edellyttävät, että kyse on julkisesta hallintotehtävästä tai julkisen vallan käytöstä.

Yhdyn säätämisyjärjestysmuistiossa (s. 6) esitettyyn arvioon, jonka mukaan perusoikeuksien yhdenvertaisen toteuttamisen osalta riittävä ohjaus ja valvonta on perusteltua myös maksu- ja asiakassetelituottajien osalta.

63. 23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Esitysluonnoksen keskeneräisyys vaikeuttaa huomattavasti ehdotetun järjestelmän arvioimista. Kun kyseessä on poikkeuksellisen merkittävä ja laaja uudistus, pidän epätydyttävänä, että lausunnolle lähetetään ehdotus, joka on vielä puutteellinen sekä säännösten muotoilun että uudistuksen vaikutusten arvioinnin osalta. Viittaan vaikutusten arvioinnin ristiriitaisiin tuloksiin, joiden mukaan lainsäädännölle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen on epävarmaa. Myös lain perustuslainmukaisuuden arviointi on eräiltä osin kesken.

Pidän merkittävänä puutteena myös sitä, että ehdotuksessa ei ole arvioitu nykyjärjestelmään perustuvia tapoja lisätä vallinnanvapautta, kuten palvelusetelin käytön lisäämisellä. Kun otetaan huomioon ehdotetun sääntelyn monimutkaisuus ja vaikutusten arvioinnin vaikeus, uudistuksen toimeenpano ehdotetussa aikataulussa vaikuttaa haasteelliselta. Mielestäni tulisi harkita uudistuksen toimeenpanoa vaiheittain, tarvittaessa kokeilujen kautta.

64. 24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Ei vastauksia.